

Latvijas Klīniskā personības testa apgalvojumu formulēšana: procedūra un rezultāti

Viktorija Perepjolkina¹, Kristīne Mārtinsons², Jeļena Koļesņikova²,
Ainārs Stepens⁴, Elmārs Rancāns⁵

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Komunikācijas fakultāte, Socioloģijas un psiholoģijas katedra,
Psiholoģijas laboratorija,

² Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultāte,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra,

³ Rehabilitoloģijas pētnieciskā laboratorija,

⁴ Psihiatrijas un narkoloģijas katedra

Ievads. Individua psihiskās un psiholoģiskās veselības novērtēšana ir nepieciešama un nozīmīga daudziem profesionāļiem un vairākām valsts institūcijām. Šobrīd Latvijā speciālisti izmanto ārzemēs izstrādātus, mūsdienu psihometrikas kritērijiem neatbilstīgus, nestandardizētus un nereti arī nelicencētus testus. Lai mainītu šo situāciju, Valsts pētījumu programmas ietvaros (apakšprojekts Nr. 5.8.2.) tiek izstrādāts Latvijas Klīniskais personības tests (LKPT), kas balstīts DSM-V un kurā iegūtos rezultātus būtu iespējams interpretēt arī SSK-10 ietvaros un kas ļautu novērtēt arī vairākus funkcionēšanas aspektus, balstoties uz Starptautisko funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikāciju (SFK).

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis bija izstrādāt LKPT sākotnējo apgalvojumu kopu un novērtēt tās saturisko pamatotību. Veicot DSM-V klasifikatora analīzi, deduktīvi tika izdalītas vairāk kā 20 iespējamās topošā testa skalas. Pirms galīgā lēmuma pieņemšanas par LKPT struktūru, tika aptaujāti klīniskie psihologi (n = 3), psihiatri (n = 2) un narkologi (n = 2) ar mērķi noskaidrot, kādas psihisko un personības traucējumu skalas būtu nepieciešams iekļaut LKPT. Papildus tika aptaujāti rehabilitācijas speciālisti (n = 4) ar mērķi noskaidrot, kurus funkcionēšanas aspektus jāiekļauj LKPT. Šīs procedūras rezultātā tika nolemts veidot astoņas psihisko traucējumu skalas un 10 personības traucējumu skalas, un operacionalizēt 30 apakšpunktus no SFK sadaļām *Ķermeņa* funkcijas, Aktivitāte un dalība un Vides faktori.

Turpmākajā testa izstrādes posmā notika sākotnējo apgalvojumu (pantu) formulēšana, balstoties uz attiecīgo traucējumu kritērijiem (saskaņā ar DSM-V un SSK-10), kā arī saskaņā ar izvēlētajiem SFK kritērijiem. Šajā posmā kopumā tika ģenerēti 1120 sākotnējie apgalvojumi. Izvērtējot tos pēc sākotnējiem saturiskās validitātes kritērijiem, turpmākai analīzei tika atstāti 1069 apgalvojumi. Nākamajā posmā notika šo apgalvojumu satura validitātes novērtēšana, kurā piedalījās eksperti (divi psihiatri, pieci klīniskie psihologi, viens narkologs un četri rehabilitācijas speciālisti). Pēc ekspertu vērtējumiem par nederīgiem tika atzīti 337 apgalvojumi. Atlikušie 732 apgalvojumi tika aprobēti nelielā (n = 10) praktiski veselo respondentu izlasē, un par neveiksmīgi formulētiem tika atzīti vēl 22 apgalvojumi.

Rezultāti. Lietojot deduktīvo pieeju testa izstrādei, ir izveidota LKPT sākotnējo apgalvojumu kopa, kura sastāv no 710 apgalvojumiem, kuri sadalās astoņās psihisko traucējumu skalās, 10 personības traucējumu skalās, vienā melu skalā un funkcionēšanas faktorā (kurā skalas tiks izdalītas vēlāk, balstoties uz izpētošās faktoru analīzes rezultātiem). Apgalvojumu skaits skalās variē no 17 līdz 62 apgalvojumiem (M = 32,47, SD = 10,83). Visiem LKPT pilotversijā iekļautajiem pantiem ir augsti satura validitātes rādītāji.

Secinājumi. LKPT izstrādes sākotnējā posmā tika izmantotas vairākas procedūras, kas nodrošina augstu izveidotās sākotnējo apgalvojumu kopas kvalitāti atbilstoši klīnisko testu izstrādes principiem un atbilstību labās prakses standartiem.